

RESTAURACIÓ DE TRES PLÀNOLS DE JOSEP ORIOL MESTRES

CARME BELLO I URGELLÈS

Els plànols que hem restaurat són tres plànols de 44 x 63 cm fets per Josep Oriol Mestres, que representen una església i corresponen al perfil, a la planta i a la secció longitudinal de la cripta. Estan realitzats amb tinta xina damunt de paper vegetal.

L'estat de conservació dels plànols el podem qualificar de ruinós. Els principals problemes que presentaven eren de tipus físic-mecànic, degut a un incorrecte sistema d'emmagatzematge. Això no és un fet extraordinari, és molt corrent que els arxius, biblioteques o museus no disposin de mobiliari especial de conservació per a guardar la documentació, sovint es reaprofiten calaixeres i armaris que abans tenien un altre ús i a vegades tot i essent un mobiliari adequat, es carreguen amb massa documentació. Els plànols, de fet, estaven guardats en unes calaixeres força adients, però tant carregades de documentació que, en algun moment, es varen desplaçar al fons del calaix i varen quedar enganxats entre el fons del moble i el calaix.

Els plànols degut a la pressió del calaix, s'havien trencat i havien quedat fragmentats en diversos trossos i aquests absolutament arrugats i amb plecs, que degut a la pressió, i tenint en compte que el paper vegetal és un paper de fibra molt curta, han deixat marques en forma de línies blanques molt fines que delaten el trencament de la fibra del paper.

La única manera de recuperar-los ha estat aplicar un procés de restauració força complex no tant per la tècnica emprada com per la gran dificultat d'execució.

Procés de restauració

La principal dificultat està en la mateixa naturalesa del paper vegetal. És un paper fet amb polpa de fusta de fibra molt curta i que en el seu procés de fabricació s'utilitza l'àcid sulfúric per donar-li les típiques característiques del paper vegetal, com són la transparència i molt poca porositat.

Aquest tipus de paper, degut a les seves característiques, és molt complicat de restaurar, ja que no admet cap tipus de procés amb humitat doncs es deforma molt formant ondulacions i després és pràcticament impossible de tornar-lo a aplanar, la seva superfície queda fàcilment ratllada, perd transparència i la gran majoria d'adhesius no s'adhereixen bé damunt de la seva superfície.

Partint d'aquestes premisses es va optar per fer una restauració utilitzant no més procediments en sec.

Neteja mecànica o en sec

És un tipus de neteja i la més important de la restauració de paper, mai es pot prescindir d'ella. Es realitza aquest procés perquè normalment els documents tenen pols i brutícia superficial, si no s'efectués i s'apliqués humitat, la brutícia penetraria molt més entre les fibres i es quedaria d'aquesta manera fixada, produint-se també aureòles. En aquest cas serà la única neteja que fem doncs, com abans hem dit, s'ha descartat fer cap tipus de neteja o procediment amb humitat degut a la naturalesa del paper vegetal.

Normalment la neteja mecànica es fa utilitzant mètodes abrasius a través de gomes de borrar, el procediment es fa de la següent manera: primer es practica una neteja general fent servir pols de goma aplicada amb un trosset de cotó fluix que es va passant de forma suau per tota la superfície, repetint la operació fins aconseguir el resultat desitjat. Per millorar la neteja es passaran més puntualment gomes en barra, sempre respectant les característiques del paper i les tintes, comprovant que tots dos elements suportin bé la seva acció. S'ha de procurar no erosionar o ratllar la superfície. La neteja es fa per l'anvers i el revers del document.

Les gomes que es solen utilitzar per a la neteja en sec han de ser blanques o d'un color que no embruti la superfície. Hi ha de molts tipus, de diverses dureses i les utilitzarem segons les característiques del paper i de la brutícia que s'ha de treure. En els plànols s'han fet servir exclusivament gomes toves per llapis evitant en tot moment les gomes de tinta degut a que per la seva duresa i tenint en compte l'estremada fragilitat dels plànols, haguessin pogut perjudicar els originals.

Consolidació i reintegració del suport

La reintegració del suport és un procés que es fa servir per consolidar els talls i estrips i reconstruir els documents tal i com eren originalment. En aquest procés es fa servir paper japó (de fibres molt llargues que s'adapta perfectament) o bé un paper similar a l'original i s'enganxa amb un adhesiu que pot ser de naturalesa cel·lulòsica o bé amb adhesius sintètics i semi-sintètics depenent de les característiques físiques de l'original.

En els plànols, el primer que es va fer és reconstruir cada fragment i unir-los amb «xinxetes» de paper japó per davant, per poder reconstruir cada plànol tal

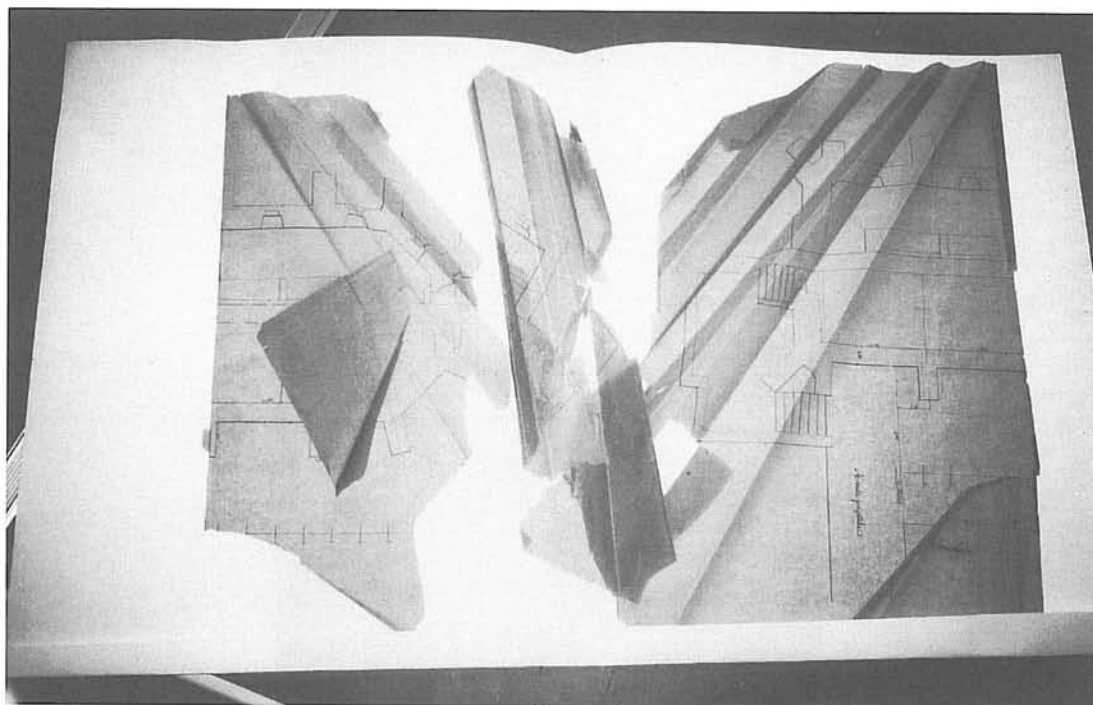

Fig. 1. Planta de l'església, abans de ser restaurat.

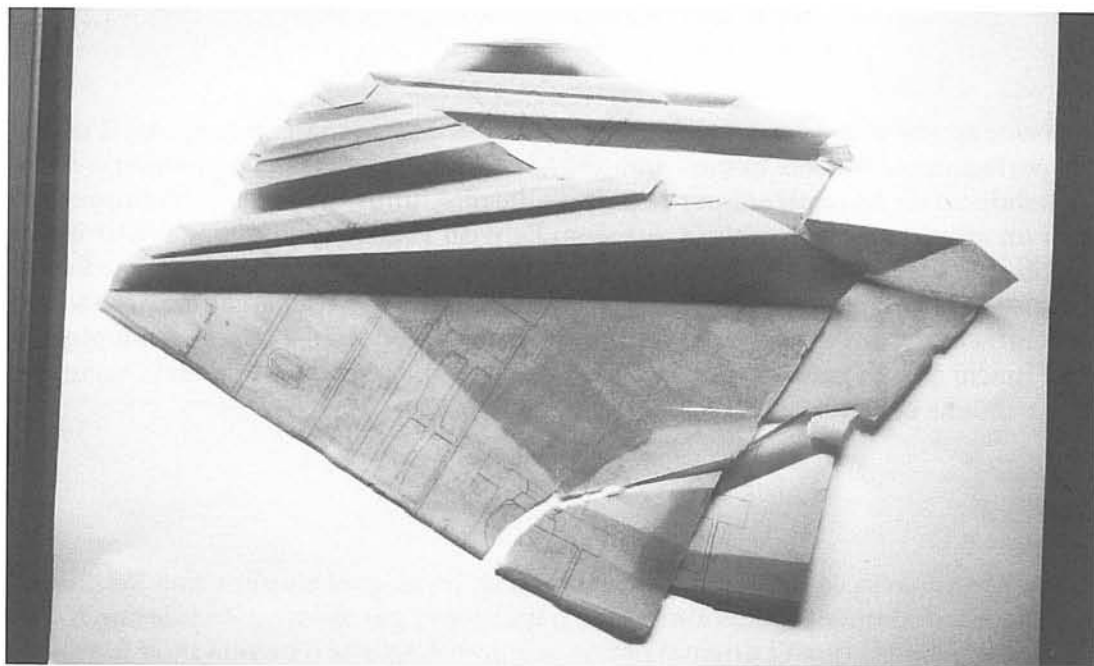

Fig. 2. Secció longitudinal de la cripta, abans de ser restaurat.

Fig. 3. Detall de la restauració. Plànol del perfil de l'església.

com era; aquest procés es va fer utilitzant la taula de transparència, per tal d'encaixar perfectament tots els trossos, una vegada s'havia fet això es va procedir a fer la consolidació de cada plànol per la part de darrera, utilitzant paper japó impregnat amb un adhesiu termofusible ja que, com hem dit abans, no podíem fer servir cap procés que afegís humitat al plànol. Per tant vàrem aplicar el paper amb adhesiu damunt dels talls, estrips i forats i el vàrem enganxar aplicant escalfor. Acabada la reintegració del suport es varen retirar les «xinxetes» doncs ja havien acomplert la seva funció d'unió provisional per poder treballar amb comoditat i amb la seguretat de fer unions el màxim de precises possibles.

Laminació

La laminació és un procés de restauració, en el qual s'aplica una làmina de paper a un document (generalment de paper japó) per reforçar-lo i donar-li una major consistència quan l'original pateix una gran fragilitat o bé està molt fragmentat i això impedeix la seva manipulació o consulta.

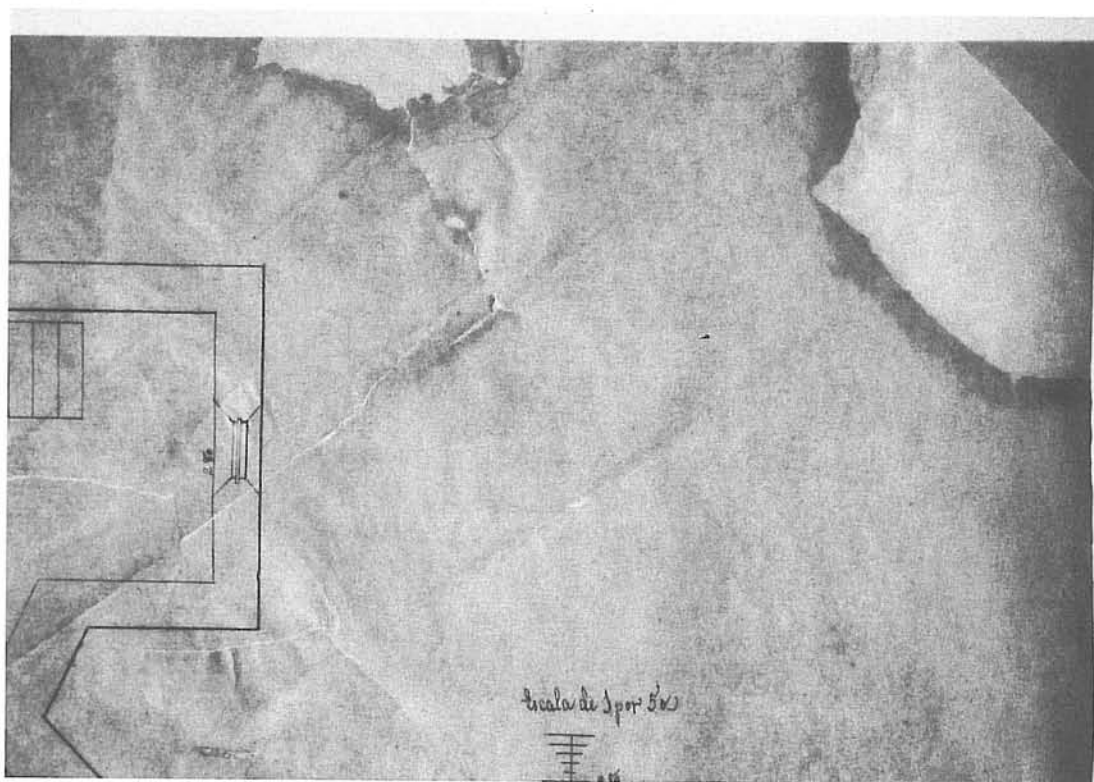

Fig. 4. Detall de la restauració. Plànol de la planta de l'església.

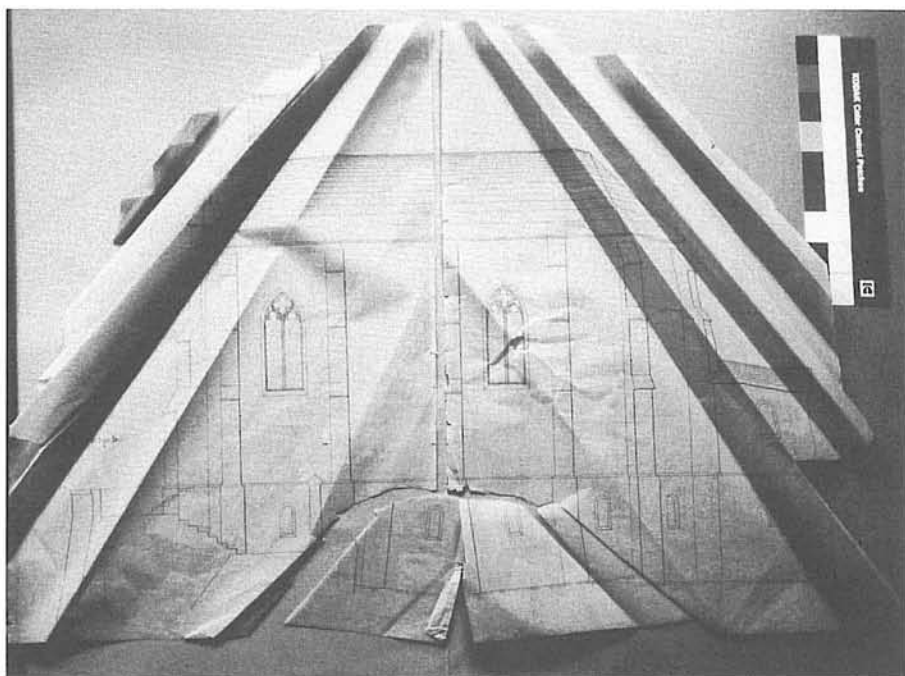
En aquest cas es va optar per fer una laminació als plànols, degut que després de fer la reintegració del suport continuaven estan molt febles i difícils de manipular. És va utilitzar el mateix material que s'havia emprat en la reintegració, paper japó impregnat d'un adhesiu termofusible, aplicant escalfor per adherir-lo a l'original.

El resultat ha estat força correcte, doncs després d'aplicar aquest procediment els originals ja es podien manipular i consultar perfectament.

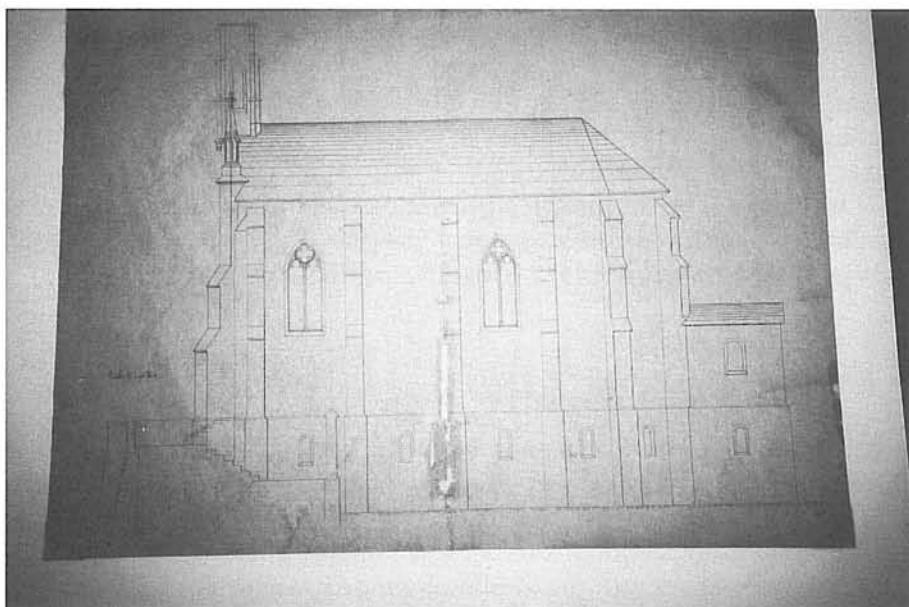
Carpeta de protecció

Per protegir els plànols una vegada han estat restaurats, s'ha confeccionat una carpeta individual de protecció, amb materials de conservació, s'ha fet una base amb cartró de pH neutre damunt de la qual s'ha col·locat el plànol i s'ha subjectat amb punteres de melinex, després s'ha fet una coberta amb paper cristall.

D'aquesta manera és segur que el plànol queda protegit tan a l'hora de consultar-lo com de guardar-lo dins de la calaixera.

.Fig. 5. Perfil de l'església, abans de ser restaurat.

.Fig. 6. Perfil de l'església, després de ser restaurat.

Conclusió

Si la conservació del patrimoni en general és problemàtica perquè requereix de molts mitjans, tan humans, com d'espai o com econòmics, en el cas del patrimoni gràfic i documental això s'agreuja degut a la gran quantitat de material que es conserva. Conservar aquest patrimoni en bones condicions requereix d'un gran esforç econòmic i de planificació per part de les Institucions que no sempre poden o volen fer-lo ja que és un tipus de patrimoni que dóna poca «rendibilitat» tant d'imatge com de prestigi, en no estar tan valorat socialment com el patrimoni artístic o arquitectònic.

El problema que s'ha donat amb els plànols restaurats és molt habitual, doncs com abans hem comentat, és el típic cas d'un entorn i d'uns mitjans poc adequats per a la seva conservació, la persona responsable de la seva custòdia ha de treballar amb un gran nombre d'originals, la majoria dels quals es troben en un estat molt precari, sense disposar d'un espai de magatzem adequat per aquestes funcions i amb un mobiliari insuficient per la gran quantitat de material que s'ha de guardar, això facilita que es produeixin danys en els originals com és el cas dels plànols.

L'única manera d'evitar aquests problemes és posant els mitjans necessaris tant d'espai com de mobiliari per poder guardar amb un mínim de garanties el patrimoni del fons documental, d'altra manera peces úniques o de gran valor corren el risc de perdre's per sempre, sense la possibilitat de recuperar-les.